

Een stap in de richting van industrialisatie

Jhr. Mr. A. F. C. de Casembroot stelde nieuwe zuivelfabriek te Zierikzee in bedrijf

Eiland bezit thans ultra-moderne melkverwerkingsfabriek

Op een moment dat meer dan voorheen de melk onderwerp van gesprek vormt, zowel onder het volk als in het parlement, heeft de Commissaris der Koningin in de provincie Zeeland, Jhr Mr. A. F. C. de Casembroot, met de inwerkingstelling van een gloednieuwe moderne pasteuriseermachine Woensdagmorgen de nieuw gebouwde zuivelfabriek aan de Vissersdijk te Zierikzee, van de N.V. Fabriek van Melkproducten der Verenigde Zuivelbereiders te Rotterdam, in aanwezigheid van directie en commissarissen der N.V., talrijke autoriteiten op zuivelgebied, de beide wethouders van Zierikzee alsmede de gemeentesecretaris, officieel in gebruik gesteld.

Een historisch moment voor Zierikzee en feitelijk voor het gehele eiland, omdat de verwerking van de melk op het eiland - van oudsher een zorgenkind - thans in geheel nieuwe banen kan worden geleid en geheel up to date is geworden, d.w.z. is ingesteld op een situatie die alle denkbare expansie binnen het raam van de redelijk te verwachten toekomstige ontwikkeling kan opvangen.

De nieuwe zuivelfabriek, een staal van moderne bedrijfsbouw naar ontwerp van de heren Ir. R. de Roos en Ir. P. R. Hekkema, opent de score van de na-rampse industrialisatie op het eiland, die beperkt zal moeten blijven, maar die toch kansen heeft, vooral op basis van de lokale producten die hier worden gekweekt respectievelijk worden gewonnen. Melk is één der producten en hoewel Schouwen-Duiveland nog behoort tot de zgn. volle-melkgebieden, mag de verwachting bestaan dat - vooral na herstel van de veeteelt - de nieuwe fabriek zat kunnen geraken tot steeds grotere productie.

Ervaringen elders opgedaan en de nieuwste bedrijfsinzichten zijn uiteraard toegepast in de hooggelegen fabriek aan de Vissersdijk, waar rond twintig personen werkzaam zijn. Voor de fabriek bevindt zich de bedrijfswoning van de heer T. Smalheer, beheerder van de fabriek, die is overgekomen van „De Duif”, de oude fabriek te Nieuwerkerk, die ten prooi viel aan het wilde water, dat op 1 Februari 1953 zoveel vernietigde.

Historische ontwikkeling

De nieuwe fabriek is niet uit de lucht komen rollen, maar voor de motieven die bijdroegen tot de bouw is het nuttig iets van de historie te weten, een melkhistorie met talrijke facetten, die typisch zijn voor Schouwen-Duiveland.

In het verleden hebben verschillende kleinere bedrijven er zich aan gewaagd melk te verwerken op Schouwen-Duiveland, maar de veeteelt speelde hier nimmer een belangrijke rol en het maken van een sluitende exploitatie was dan ook doorgaans onmogelijk. In 1935 ging het laatst overgebleven bedrijf „De Duif” een contract aan met de V.Z. „De Duif”, de oude (trouwe) fabriek te Nieuwerkerk, verwerkte overmelk, want het was in die tijd nog zo, dat de melk zonder tussenkomst van de fabriek direct van de boerderij af werd geleverd. „De Duif” poog-

de toch met de tijd mee te gaan en begonnen werd met het vervaardigen van bijproducten als caseïne en melkpoeder. De V.Z. nam in 1942 het gehele bedrijf over en er bleek genoeg energie om opnieuw te beginnen, toen men terug keerde na de bevrijding.

Een nieuwe kant kreeg na de oorlog het „*melkvraagstuk*” op Schouwen-Duiveland (een verheugende kant overigens) door oprichting van de C.M.M.C. In 1950 ¹, een organisatie van melkslijters en leveranciers en met deze organisatie werd een overeenkomst afgesloten m.b.t. de invoering van bepaalde kwaliteitsregelingen en overleg inzake de melkprijsstelling. Daarbij won de kwaliteit van de melk in niet geringe mate.

Nu het gehele melkvraagstuk toch in nieuwe banen werd geleid, ontstonden plannen het bedrijf te Nieuwerkerk uit te breiden, maar deze plannen werden doorkruist door de ramp, die het bedrijf onherstelbaar verminkte. Men ging toen uitzien naar de mogelijkheid van de bouw ener hypermoderne fabriek, centraal gelegen, en met het nieuw geopende bedrijf, dat een inhoud heeft van 3.500 m³ en over de modernste apparatuur beschikt, is men hierin volkomen geslaagd.

Bedrijf voor het eiland

De nieuwe fabriek is ingesteld op de consumptiemelkverwerking en voorziening van en voor het gehele eiland. Dit biedt temeer perspectieven, daar er een toeneming van het weide-areaal valt te verwachten door kwaliteitsvermindering van bepaalde landbouwgronden als gevolg van de ramp en de daarmee samenhangende herverkaveling.

In logische samenhang - verband houdend met de verwerking van de melk - volgen de bedrijfsruimten in deze nieuwe fabriek elkaar op, waarbij efficiëncy en strakke zakelijkheid de voornaamste kenmerken zijn. Daar is allereerst de melkontvanginrichting met de automatische reinigingsinstallatie. In de pasteurisatie-afdeling kan 5.000 kg melk per uur worden verwerkt. In het tanklokaal staan drie grote tanks van elk 5.000 liter, waar het product in gekoelde toestand wordt bewaard. De capaciteit kan desnoods worden opgevoerd tot 30.000 liter. In de ontvangkamer worden ook de melkmontsters genomen, die in aparte kasten worden bewaard. De kwaliteit en het vetgehalte van de melk bepalen de uiteindelijke prijs die de leverancier er voor ontvangt.

In de hoofdruimte van de fabriek bevindt zich de moderne filterinstallatie, waarin het Pasteuriseringsproces plaats vindt. Aansluitend hierop treft men het laboratorium aan, dat eveneens is voorzien van het modernste proefmateriaal, zodat men bij het doen van onderzoekingen en het maken van analyses zeer ver kan gaan. Normaal vindt hier het vet- en kwaliteitsonderzoek plaats.

In het verwerkingslokaal vindt men de installaties voor de yoghurtbereiding. Een aparte machine zorgt voor de vulling en capsulering van de flessen yoghurt en andere vloeibare melkproducten, nadat 't product in grote bakken consumptief is geworden. Hier is ook de homogenisator opgesteld, een apparaat dat de melk een homogene samenstelling geeft. Twee ruime koelcellen bieden plaats om het product voorlopig te bewaren. Een lokaal voor het „*lege goed*” en de ketelruimte voltooien de benedenverdieping.

Als enig overblijfsel van de oude fabriek te Nieuwerkerk is nog een ketel meegekomen naar Zierikzee en na herstel weer in bedrijf gesteld. Tussen het huis van de beheerder en de fabriek zijn garages gebouwd. Op de bovenverdieping vindt men het kantoor, een ontvangkamer, een

1 Moet 1948 zijn - ZHN.

archiefkamer, toiletten en douchecellen. De laatste zijn ook te vinden op de benedenverdieping. Voor de fabriek tenslotte is een apart hoogspanningshuisje gebouwd.

De bouw

De directie van de V.Z. neemt uiteraard het standpunt in dat de fabrieksmelk kwalitatief beter is dan de „boerenmelk”. Daarvoor immers heeft zij de fabriek voorzien van de modernste apparatuur. Het geheel - dus gebouw en inventaris - heeft een kapitaal gevegd van een half miljoen gulden. In Maart 1954 werd de firma Tiemstra, aannemingsbedrijf te Nijmegen, opdracht tot de bouw gegeven. De bouw vorderde uitstekend en kon zonder onderbreking worden voortgezet. De firma Gebr. Koster te Zierikzee verzorgde het schilderwerk terwijl de firma Linders te Zierikzee de stucadoorswerkzaamheden verrichtte.

Enkele weken is de fabriek thans reeds in bedrijf, waarin het geheel snel rijpte tot het moment van de officiële in bedrijfstelling, waarvoor zeer grote belangstelling bestond. Voor het verloop van de feitelijke opening en de gehouden redevoeringen mogen wij verwijzen naar het volgende nummer.

Vervolg 04-02-1955

OPENING NIEUWE ZUIVELFABRIEK

**Vele sprekers prezen de moed en voortvarendheid van de Directie der V.Z.
Bedrijf een schakel in economische ketting van Schouwen-Duiveland**

Met de inwerkingstelling van een moderne flessen vul- en capsuleermachine heeft de Commissaris der Koningin in de provincie Zeeland. Jhr Mr A. F. C. de Casembroot, Woensdagmorgen in aanwezigheid van talrijke autoriteiten, de nieuwe zuivelfabriek van de V.Z. aan de Vissersdijk te Zierikzee officieel in bedrijf gesteld.

Het was een belangrijk moment voor stad en eiland, daar hiermede een duidelijke stap werd gezet op de weg naar een industrialisatie, die, hoe gebonden ook aan de begrenzings die de streek nu eenmaal zal blijven stellen, toch kan medewerken aan het brengen van grotere welvaart voor dit gebied.

In een kernachtige toespraak herinnerde de Commissaris aan de ramp van Februari 1953 en het bezoek vlak nadien van H.K.H. Prinses Wilhelmina, dat niet naliet ieder te ontroeren, die er bij tegenwoordig zijn geweest. „*Het is dus wel een heel bijzondere datum waarop de opening van deze nieuwe fabriek valt*”, aldus vervolgde de Commissaris, „*daar dit bijzondere feit thans 2 jaar geleden is*”.

Spr. gaf verder uiting aan zijn vreugde en trots over het feit dat de overheidsinstanties snel en zakelijk hebben willen medehelpen aan de totstandkoming van dit nieuwe zuivelbedrijf. Hij hoopte dat de fabriek spoedig op volle toeren zal kunnen draaien en daardoor ook economischer kan werken. Daar in deze streek de dagelijkse levensbehoeften aan de hoge kant liggen, zit in de nieuwe fabriek wellicht de mogelijkheid, dat voorzover het melk- en melkproducten betreft deze goedkoper zullen worden. Spr. complimenteerde de directie van de V.Z. met het herrezen bedrijf, dat voor stad en eiland van veel belang is. Zich wendend tot burgemeester van Eeten van Nieuwerkerk - de gemeente die „*De Duij*” moest missen - noemde hij hem blijkens zijn aanwezigheid op deze plechtigheid „*een sportieve verliezer*”. Met het uitspreken van de wens dat de fabriek zal mogen bijdragen tot de welvaart van Schouwen-Duiveland en

degenen, die in het nieuwe bedrijf werk vinden, verklaarde spr. daarop de zuivelfabriek voor geopend.

De nieuwe „Duif”

Tevoren was in één der tot ontvangruimte ingerichte gedeelten van het bedrijf het welkomstwoord tot het talrijke aanwezige gezelschap uitgesproken door president-commissaris, de heer J. Noordam Sr., die de voormalige fabriek „*De Duif*” te Nieuwerkerk kenschetste als een typisch zorgenkind, tweemaal² als zij was omspoeld door de golven. De tweede maal ging „*De Duif*” voorgoed onder en thans is er een herrezen Duif, van een bredere en moderner gestalte. Spr. hoopte dat zij een nuttige en vredelievende functie mag vervullen tot in lengte van dagen.

De directeur van de V.Z., de heer J. Noordam Jr. releveerde nog eens de wordingsgeschiedenis van het oude bedrijf te Nieuwerkerk, dat vele tegenslagen kreeg te accepteren. Reeds eerder bestonden plannen het bedrijf te verplaatsen, maar de ramp gaf hiertoe de belangrijkste stoot. Spr. prees de volle medewerking die onder de oude verhoudingen altijd werd ontvangen van het gemeentebestuur van Nieuwerkerk en hij drukte er zijn spijt over uit, dat deze gemeente tenslotte het zuivelbedrijf van de V.Z. moest verliezen.

Wat de bouw van het nieuwe bedrijf betreft, is deze niet slechts ingegeven door commerciële motieven, maar ook het ideële motief mede te werken aan een snelle wederopbouw van Schouwen-Duiveland lag hieraan ten grondslag, aldus de heer Noordam, die daarop stil stond bij de talrijke moeilijkheden, die de „operatie Zierikzee” voorafgingen en begeleidden. Waardering had spr. voor de vlotte medewerking, die werd ondervonden van de zijde van de gemeente Zierikzee, die in recordtijd de aanvraag behandelde.

Ook het Bedrijfsschap voor Zuivel stond de V.Z. met raad en daad terzijde. De directeur stond ook stil bij het optreden van de C.M.M.C. Na een aarzelende samenwerking in het begin, werd een gezamenlijke gedragslijn gevonden, die in de praktijk geen dode letter bleek te zijn. Wat de bouw van de fabriek betreft word met de firma Tiemstra te Nijmegen een regie-overeenkomst aangegaan, om de fabriek snel en voordelig te doen verrijzen. Ook eigen mensen hebben met overgave gearbeid. Zo werd de installatie van de apparatuur in eigen beheer uitgevoerd. „*Er staat thans*” aldus de heer Noordam „*de aanvoer van vee op grote schaal naar Schouwen-Duiveland niets meer in de weg*”. Bij de bouw is alle aandacht besteed aan het element van de consumptiemelkvoorziening en het is dan ook de eerste maal dat gepasteuriseerde flessenmelk op Schouwen-Duiveland wordt vervaardigd. Spr. hoopte tenslotte dat het nieuwe bedrijf een belangrijke schakel zal blijken te zijn in de zo zwaar beschadigde economische ketting van Schouwen-Duiveland.

De stem van de C.M.M.C. - de zo merkwaardige organisatie van boeren en vakslijters - liet de voorzitter dier organisatie de heer D. Eveleens horen, die in een bijzonder vlot betoog er nog eens aan herinnerde hoe vroeger de boeren een beetje wantrouwend stonden tegenover de fabriek, hetgeen veel verbeterde nadat de C.M.M.C. een contract aanging met de V.Z. en harerzijds alles deed om de productie te verbeteren en de melkkwaliteit op te voeren. Het fenomeen is hierdoor ontstaan dat een coöperatieve vereniging zeer goed samenwerkt met een speculatieve fabriek. De samenwerking met de V.Z., aldus de heer Eveleens, ondervindt ook van boerenzijde waardering en de boer brengt met vertrouwen de melk naar de fabriek. Tot een goede verstandhouding heeft de beheerder van het nieuwe bedrijf, de heer T. Smalheer, veel bijgedragen, waarvoor spr. hem dank zegde. Er is thans een toestand ontstaan, die tot wederzijdse tevredenheid aanleiding geeft. Door stalverbetering, t.b.c.bestrijding, kwaliteitsverbetering

2 De eerste maal was in 1944 bij de inundatie van Schouwen-Duiveland.....

e.d. zal de boer alles doen een goed product te leveren, al mankeert hier thans nog veel aan, hetgeen zijn oorzaak vindt in de veelal nog primitieve na-rampse toestanden op melkveehoudersbedrijven. De bestaande achterstand zal evenwel worden ingehaald en spr. beloofde dat gepoogd zal worden een product te leveren, dat de nieuwe fabriek waardig is. Spr, wenste tenslotte God's zegen voor het nieuwe bedrijf.

De aanwezigen maakten tenslotte een rondgang door de fabriek, waarna allen zich verenigden aan een lunch in „Mandragon”, waar uiteraard de stroom der welsprekendheid nog vlijtig verder vloot.

Namens de gemeente Zierikzee feliciteerde Jhr. mr. J. Schuurbeque Boeije, die met de wethouders de heren J. Catshoek en A. M. den Boer alsmede de gemeentesecretaris de heer E. H. Mulder tegenwoordig was, de V.Z.-directie, waarbij hij tevens de wens uitsprak dat het nieuwe bedrijf zich tot zegen van stad en eiland zal mogen ontwikkelen.

Namens het Bedrijfsschap voor Zuivel gaf ir. B. van Dam uiting aan zijn vreugde, dat het Bedrijfsschap de V.Z. directie van dienst had kunnen zijn bij de totstandkoming van de nieuwe fabriek.

De heer G. J. Blink van de Vereniging voor Zuivelindustrie en Melkhygiëne uitte er zijn vreugde over, dat behalve commerciële ook ideële motieven een rol hebben gespeeld bij de totstandkoming van het nieuwe bedrijf.

Burgemeester A. A. van Eeten van Nieuwerkerk toonde toch wel begrip voor het feit, dat de fabriek naar het meer centraal gelegen Zierikzee moest worden overgeplaatst, al betekent het een slag voor zijn gemeente, die toch al zo uiterst schaars met industrie is bedeeld. Spr. vond het ook teleurstellend, dat de heer T. Smalheer is mee verhuisd, „*want hem hadden we graag gehouden*”, aldus spr., die nog met waardering sprak over de prettige samenwerking in de periode dat „*De Duif*” te Nieuwerkerk in exploitatie was.

De voorzitter van de Zeeuwse Melkfederatie, ir. J. D. Dorst, prees de moed van de V.Z.-directie een zo modern bedrijf reeds thans te bouwen, want naar inzicht van spr. zal het de eerste jaren moeilijk rendabel te maken zijn. Voor een wat verder verwijderde toekomst verwachtte spr. echter grote mogelijkheden. Spr. achtte het nuttig dat veehouder en V.Z. elkaar trachten te vinden en gaf daarna nog eens cijfers over het veeverlies op het eiland als gevolg van de ramp. 40 pct. van het aantal runderen (waarvan 32 pct. koeien) aanwezig voor de ramp is thans weer op 't eiland, maar het zal nog wel enkele jaren duren voordat het oude peil is bereikt. Spr. hoopte tenslotte dat de duif het symbool zal mogen zijn van de vrede tussen de fabriek, de slijters en de veehouders.

Verder voerde nog het woord de architect ir. R. de Roos, die de op een staak geplaatste oude Duif van de fabriek te Nieuwerkerk overhandigde aan de beheerder van de fabriek, de heer Smalheer.

De Rijksveeteeltconsulent, ingenieur Harmsen, prees het moedige particuliere initiatief van de V.Z.-directie en verzekerde dat de melkveehouders op het eiland zich willen inspannen om tot een productieve melkveestapel te geraken.

De heer C. Zee adviseur van de C.M.M.C. en secretaris van de Zeeuwse Melkfederatie gaf uiting aan zijn voldoening, dat de verhoudingen met de V.Z. genormaliseerd en verbeterd konden worden, na enkele strubbelingen in het verleden.

De heer A. Hage vertolkte de gevoelens van de melkslijters en drukte zijn erkentelijkheid uit voor het genomen initiatief tot bouw van de fabriek. Spr, maakte van de gelegenheid gebruik reclame te maken voor het melkgebruik en besloot onder hilariteit zijn toespraak met de slogan: „*Gebruik per man, elke dag 3/4 kan*”.

De heer J. Lodewijk sloot zich bij deze woorden aan.

Namens de Vakgroep Melk-detailhandelaren dankte de heer D. Boone voor de goede samenwerking met de V.Z. Spr, overhandigde als stoffelijk blijk van waardering een schilderij.

De heer Tiemstra, van de aannemersmaatschappij, die de fabriek bouwde, dankte voor de verleende opdracht.

De heer J. Noordam Jr. beantwoordde tenslotte de sprekers met een enkel woord, waarmee de voortreffelijke lunch een einde vond, die tevens de zeer geslaagde V.Z.-dag besloot.